

12 тт., і на *sf* із крещендуванням переливається у частину *Vivo*, котра вирує міховим виконанням тріольних тривалостей (14-17 тт.). Наступна, технічна частина *Allegro con fuoco*, із чітко-вираженою ритмічною пульсацією та регістровим контрастом, який балансує тембральність звучання, закінчується не великою цензурою після 37 т. 38-41 тт., дещо зменшують темпову насиченість (*Sostenuto*) через балансування гри тридцять другими тривалостями у правій руці та шістнадцятими у лівій, плавним переходом у кульмінаційну частину твору (42-45 тт.) і поступовим спадом ейфорії у тактах 46-49. Частина у *Largo quasi choral* – постає відображенням кантиленного відлуння між контрастно-наповненими та технічно-віртуозними частинами. Наступна – *Adagio con moto*, це певний контрапункт проведення основної теми, яка відображена у 5-10 тт. Фінальна частина – *Presto*, починається акордо-кластером (76-79 тт.) із чітко-пульсуючим акцентом й плавним переходом до кластеру розкритої долоні, вливається у швидко-плинну частину із поступовим крещендуванням до верхнього кулачного кластерного прийому гри (89-90 тт.) та ефектним закінчення на двох шістнадцятих нотах у басу.

Таким чином, стиль написання музики окреслених авторів постає у світлі наслідувальних тенденцій естрадно-джазової музики, фольклорного тематизму, неоромантичного модернізму, який сприяє оригінальному відображенні особливостей музичної мови із збереженням академічного нотного письма.

Андрій ЄРЬОМЕНКО
(Суми, Україна)

ТВОРЧА ПОСТАТЬ АНАТОЛІЯ ГАЙДЕНКА

Анатолій Павлович Гайденко – заслужений діяч мистецтв України, лауреат премії ім. Б. М. Лятошинського (1996), міжнародного конкурсу композиторів у Торонто (Канада, 2001), муніципальної творчої премії імені І. Слатіна (2002),

професор Харківського національного університету мистецтв імені І. Котляревського.

Твори митця вже понад сорок років звучать у концертних залах та навчальних аудиторіях. Як представник харківської школи баяністів та композиторів, продовжуючи традиції своїх вчителів В. Золотухіна, П. Калашника, В. Підгорного, П. Потапова, митець не втрачає при цьому самотності висловлення.

Творчий шлях А. Гайденка триває близько шістдесяти років, протягом яких цей видатний музикант плідно працює як композитор, виконавець, викладач, науковець, методист, музично-громадський діяч. Багатогранність його особистості, різноплановість обдарування, неустанні пошуки нових ідей чи засобів виразності, інтерес до широкого кола актуальних проблем сучасності повною мірою проявилися у кожній з названих сфер діяльності. Бажання все встигнути, не упустити жодної можливості зробити щось для людей і при цьому знайти час на «творіння» музики в тиші кабінету привело до справедливого визнання досягнень Анатолія Павловича, який сьогодні є заслуженим діячем мистецтв України, професором, лауреатом численних престижних премій та нагород, незмінним членом журі Всеукраїнських та міжнародних фестивалів і конкурсів.

Шлях до цих висот не був простим. Він розпочався з навчання у Харківському авіаційному технікумі, який згодом було залишено заради музики: спочатку Вечірня музична школа, потім музично-педагогічний факультет Харківської консерваторії, де крім баяна митець опанував також вокал та хорове диригування, нарешті, історико-теоретичний та композиторський факультети Харківського інституту мистецтв імені І. Котляревського. Творити музику митець почав ще за часи навчання у Вечірній школі, продовжив робити це у Сумах, однак лише після закінчення третього за рахунком факультету Харківської консерваторії у 1974 році, за його власними словами, «здійснив свою давню мрію і став професійним композитором, скинувши з себе малопривабливе і навіть принизливе прізвисько “самодіяльний автор”».

З педагогічною діяльністю тісно пов'язана науково-методична робота митця. Результатом багаторічного досвіду викладання курсу інструментування стало видання у 2010 році підручника «Інструментознавство та основи теорії інструментування» [2], адресованого викладачам і студентам факультетів народних інструментів вищих музичних навчальних закладів.

Та, головна сфера прояву А. Гайденка – композиторська, включає твори різних жанрів: симфонічного, хорового, камерно-інструментального та камерно-вокального. Окреме місце в ній належить великому пласту баянної музики, який є найзначнішим і, мабуть, найяскравішим у його доробку.

За роки навчання на композиторському факультеті А. Гайденко створив чимало опусів: камерну симфонію, струнний квартет, пісні, хори, п'єси для різних ансамблів народних інструментів та для баяна. Серед останніх сам композитор виокремлює п'єсу для баяна «Карпатський ескіз», яка згодом перетворилася на «Весняні ігрища» для оркестру народних інструментів, та «Вечір у горах» – тепер вже у вигляді баянного дуету. На випускний іспит було представлено Концерт для баяна та симфонічного оркестру – етапний твір у розвитку українського баянного концерту загалом.

В 1976 році А. Гайденко вступив до Спілки композиторів України, подавши чотири твори: баянний концерт, кантату «Чотири дії», вокальний цикл «Мелодії» на вірші Лесі Українки та симфонічну поему «Монумент пам'яті героїв». Символічно, що ці твори фактично визначили основні напрямки композиторської діяльності митця у подальші роки: це – симфонічна музика, народно-інструментальні жанри, хорові та камерно-вокальні твори.

Цікавою складовою творчості композитора є його камерно-вокальний доробок, що складається з романсів, солоспівів та пісень. Чотири романси для сопрано з фортепіано на слова Лесі Українки з її поетичного циклу «Мелодії» (1974) та «Чотири солоспівки» на вірші Г. Сковороди (1993) презентують пошуки композитора у сфері академічної во-

кальної традиції. Пісенна ж лінія відображує втілення актуальних для свого часу образно-тематичних та стилістичних тенденцій крізь призму індивідуального бачення сучасного митця. Прикладом пісенної лірики митця слугує «Дума про поле» на слова М. Томенка. В цій мініатюрі чутні відгомони і українського народного мелосу, і так званої, радянської естради, однак окремі деталі, як то метричне стискання останнього рядка строфи при його повторенні, мелодичний контрапункт хору, що контрастує з мелодією соліста, свідчать про творче ставлення композитора до жанрової традиції. Кращі зразки вокальної музики митця увійшли до збірки «Пісні Анатолія Гайденка», випущеної у 1989 році видавництвом «Музична Україна». З поетів, до творчості яких звертається митець, крім М. Томенка, слід назвати В. Анісімова, В. Бровченка, М. Дорізо, М. Дудченка, В. Забаштанського, Б. Олійника, І. Шелепова.

Хорова творчість А. Гайденка дуже різноманітна за тематикою. Тут є духовні композиції, в тому числі на канонічні тексти («Достойно есть», «Богородице Діво, радуйся»), є такі, що відображують образи, характерні для архаїчних народних обрядів («Щедрий вечір», «Ніч перед Водохрещем», «Колядники»), є сучасні за тематикою опуси («Україно, молюся за тебе», «Мій Харків», «Край мій наснився мені»). Ця група творів демонструє обізнаність композитора у галузі хорового письма, властиве йому тонке відчуття тембрової специфіки звучання мішаного, народного або дитячого хору. З масштабніших композицій необхідно виокремити хорову сюїту на слова Джона Грасена Брауна «Чотири сонети з чотирма епіграфами» («*Four sonnets with four epigraphs*») та вже згадану кантату для хору, солістів та симфонічного оркестру «Чотири дійства».

Крім творів для окремих народних інструментів, А. Гайденко написав чимало музики для оркестру українських народних інструментів. Ініціатором її створення виступив Віктор Гуцал – художній керівник Національного академічного оркестру народних інструментів України. Саме він замовив композитору концертну п'єсу «Весняні ігрища»

(1980), симфонічні фрески «Українські майоліки» (1981), «Українські візерунки» (1985), сюїту «Українські сюжетні танці» (1988), симфонію-сюїту «Рідні джерела» (1993). Іншим популяризатором музики А. Гайденка сьогодні є оркестр українських народних інструментів Радіокомпанії України під керівництвом С. Литвиненка. Твори композитора для оркестру українських народних інструментів демонструють не тільки міцний зв'язок з традиціями національної культури, а й досконале знання специфіки народних інструментів та загострене почуття тембрового колориту.

Четверта жанрова сфера творчості митця – музика для симфонічного та камерного оркестрів. Першим твором цієї групи стала симфонічна поема «Монумент пам'яті героїв» (1976), після якої композитор створив ще низку оркестрових полотен: концерт «Курські карагоди» (1979), Симфонію (1983, у 4-х частинах), драматичний вальс «Голос Пам'яті» (1984), а також зробив перекладення «Рідних джерел» та «Вечора у горах». Для камерного оркестру написано *Concerto grosso* (1991) та *Concerto Lamentoso* «Недоспіване» для скрипки, фортепіано та оркестру (1994).

Творча робота в А. Гайденка завжди нерозривно була пов'язана із музично-громадською діяльністю, що займає значне місце у його житті. Так, Анатолій Павлович бере активну участь у роботі Спілки композиторів України з моменту вступу до неї у 1976 році і по сьогоднішній день. У різні періоди він обіймав посади заступника Голови та відповідального секретаря Харківської організації, члена правління та ревізійної комісії СКУ, голови Музфонду. У рамках роботи у Спілці композиторів неодноразово відвідував міста України, республіки СРСР та зарубіжні країни: брав участь у з'їздах, фестивалях, симпозиумах. Робота у Спілці надала митцеві можливість познайомитися та спілкуватися з багатьма вітчизняними та зарубіжними музикантами, серед яких – Л. Дичко, І. Карабиць, Л. Колодуб, В. Кучера, К. Лендваї, В. Лютославський, К. Пендерецький, М. Скорик, С. Слонімський, Є. Станкович, О. Тактакішвілі, Е. Тамберг, Т. Хренников, М. Черкашина, Б. Чайковський, Р. Щедрін та ін.

Сьогодні, А. Гайденко є членом не тільки Національної спілки композиторів України, а й Національної Всеукраїнської музичної спілки та Наглядової ради Українського фонду культури. Кожного року Анатолій Павлович входить до складу журі конкурсу «Нові імена», що проводиться під егідою фонду, до того ж його часто запрошують в журі інших конкурсів та фестивалів. Такий щільний графік практично не залишає вільного часу, однак маестро, за його власними словами, звик до такого розпорядку і, якщо у роботі виникають вимушені паузи, відчуває себе «неповноцінною людиною» [8]. А. Семешко теж підкреслює властиву А. Гайденку потребу знаходитися у вирі життя – суспільного, культурного, студентсько-викладацького, творчого. У статті до 80-річчя композитора він зазначає: «Такі митці як А. П. Гайденко не можуть ані жити, ані творити, ані святкувати без відчуття живого пульсу та подиху людської спільноти, яка його оточує. У свою чергу та сама спільнота теж не може повноцінно існувати без таких художників-меценатів, без їхньої інтелектуальної та духовної шляхетності та благочинності, без їхніх ювілейних дат» [9].

Література:

1. Большакова Т. Концертні твори для баяна А. Гайденка: посібник [для студентів та викладачів вищих музичних навчальних закладів]. Харків: ХДАК, 2007. 119 с.
2. Гайденко А. Інструментознавство та основи теорії інструментування: підручник. Харків: Майдан, 2010. 156 с.
3. Гайденко А. Народні інструменти в творчості митців харківської композиторської школи. *Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва: мистецтвознавство, педагогіка та виконавство: матер. міжвуз. наук.-метод. конф. проф.-викл. складу (19–20 грудня 2001)*. Харків: ТОВ «Стиль», 2001. Вип. 3. С. 49–55.
4. Єрьоменко А. Баянна творчість Анатолія Гайденка: естетичні та жанрово-стильові аспекти: дис. ... канд. мистецтвозн.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Суми, 2019. 210 с.

5. Міщенко О. Анатолій Гайденко. *Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа): підручник [для вищих та середніх муз. навч. закладів]*. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. С. 236–237.
6. Муха А. Національна спілка композиторів України (історико-аналітичний нарис). 2018. 2 серпня.
Url: <https://composersukraine.org/index.php?id=115>.
7. Олексів Я. Академізація неофольклористичних творів для баяна-акордеона українських композиторів другої половини ХХ століття. *Творчість композиторів України для народних інструментів: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф.* Дрогобич: Посвіт, 2006. С. 60–66.
8. Семешко А. Анатолій Гайденко: портрети сучасних українських композиторів-баяністів (у формі діалогів). Харків: Майдан, 2010. 82 с.
9. Семешко А. Баянно-акордеонне мистецтво України на зламі ХХ – ХХІ століття: довідник. Тернопіль: Богдан, 2009. 244 с.
10. Сташевський А. Сучасна українська музика для баяна: виражальні засоби, композиційні технології, інструментальний стиль: монографія. Луганськ: Янтар, 2013. 328 с.

Віталій ЗАЄЦЬ, Оксана ЗАЄЦЬ
(Київ, Україна),
Андрій ДУШНИЙ (Дрогобич, Україна)

СУЧАСНІ РЕФЛЕКСІЇ КОМПОЗИТОРСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ В НОВІТНІЙ МУЗИЦІ ДЛЯ БАЯНА ТА АКОРДЕОНА

Найбільш прогресивна фаза професійного розвитку баянно-акордеонного мистецтва в Україні відбувається протягом останніх десятиріч, що пов'язано, також, з появою нових, оригінальних з музичної точки зору творів для баяна та акордеону.

Серед головних причин активізації звернення до баяна можна назвати прогресивну діяльність нової генерації виконавців-баяністів та композиторів. Саме прогресуючий рівень